

Konstytucja Wielkiego Księstwa Luksemburga

Constitution du Grand-Duché de Luxembourg

Konstytucja Wielkiego Księstwa Luksemburga z dnia 17 października 1868 r.

Tłumaczenie: Agnieszka Wojtyczek-Bonnad, Krzysztof Wojtyczek

Podstawę przekładu stanowił tekst konstytucji w języku francuskim *Constitution du Grand-Duché de Luxembourg*, zamieszczony na stronie internetowej Rządu Wielkiego Księstwa <www.igp.public.lu>.

Ostatnia zmiana z dnia 12 marca 2009 r.

Spis treści

Rozdział I. Państwo, jego terytorium i Wielki Książę	445
Rozdział II. Wolności publiczne i prawa podstawowe	445
Rozdział III. Władza suwerenna	448
§ 1. Prerogatywa Wielkiego Księcia	448
§ 2. Ustawodawstwo	449
§ 3. Wymiar sprawiedliwości	449
§ 4. Władze międzynarodowe	449
Rozdział IV. Izba Deputowanych	449
Rozdział V. Rząd Wielkiego Księstwa	452
Rozdział V bis. Rada Stanu	453
Rozdział VI. Wymiar sprawiedliwości	453
Rozdział VII. Aparat przymusu	454
Rozdział VIII. Finanse	454
Rozdział IX. Gminy	455
Rozdział X. Zakłady publiczne	456
Rozdział XI. Przepisy ogólne	456
Rozdział XII. Przepisy przejściowe i dodatkowe	457

Rozdział I **Państwo, jego terytorium** **i Wielki Książę**

Art. 1

Wielkie Księstwo Luksemburga jest państwem demokratycznym, wolnym, niepodległym i niepodzielnym.

Art. 2

Granice i siedziby okręgów sądowych lub administracyjnych, kantonów i gmin mogą zostać zmienione jedynie na podstawie ustawy.

Art. 3

Korona Wielkiego Księstwa jest dziedziczna w rodzinie Nassau, zgodnie z paktem z 30 czerwca 1783 roku, z art. 71 traktatu wiedeńskiego z 9 czerwca 1815 roku oraz z art. 1 traktatu londyńskiego z 11 maja 1867 roku.

Art. 4¹

Osoba Wielkiego Księcia jest nietykalna.

Art. 5²

(1) Wielki Książę Luksemburga staje się pełnoletni po ukończeniu osiemnastu lat. Wstępując na tron, składa On, gdy tylko jest to możliwe, wobec Izby Deputowanych lub przedstawicielstwa przez nią powołanego, następującą przysięgę:

(2) „Przysięgam przestrzegać Konstytucji i ustaw Wielkiego Księstwa Luksemburga, zachowywać niepodległość narodową i integralność terytorialną oraz wolności publiczne³ i indywidualne”.

Art. 6

Jeżeli w chwili śmierci Wielkiego Księcia jego następcą jest małoletni, regencja jest sprawowana zgodnie z paktem rodzinnym.

Art. 7

Jeżeli Wielki Książę nie może panować, ustanawia się regencję tak jak w przypadku małoletności.

¹ Art. 4 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 stycznia 1998 r.

² Art. 5 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 25 listopada 1983 r.

³ W oryginale: *libertes publiques*.

Jeżeli tron stanie się nieobsadzony, Izba tymczasowo ustanawia regencję.

– Nowa Izba, zwołana w podwójnej liczbie w terminie 30 dni, ostatecznie obsadza wakat.

Art. 8⁴

(1) W chwili objęcia funkcji Regent składa następującą przysięgę:

(2) „Przysięgam wierność Wielkiemu Księciu. Przysięgam przestrzegać Konstytucji i ustaw kraju”.

Rozdział II **Wolności publiczne** **i prawa podstawowe⁵**

Art. 9⁶

Obywatelstwo luksemburskie nabywa się, zachowuje i traci zgodnie z zasadami określonymi przez ustawę.

Niniejsza Konstytucja i pozostałe ustawy dotyczące praw politycznych określają, jakie warunki, oprócz obywatelstwa, są konieczne do korzystania z tych praw.

Na zasadzie wyjątku od poprzedniego akapitu ustawa może przyznać korzystanie z praw politycznych osobom niebędącym Luksemburczykami.

Art. 10⁷

[Uchylony]

Art. 10 bis⁸

(1) Luksemburczycy są równi wobec prawa.

(2) Mają oni dostęp do wszystkich stanowisk publicznych, cywilnych i wojskowych; ustawa określa warunki dostępu do tych stanowisk dla osób niebędących Luksemburczykami.

⁴ Art. 8 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 25 listopada 1983 r.

⁵ Tytuł rozdziału II w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 2 czerwca 1999 r.

⁶ Art. 9 zmieniano dwukrotnie, po raz pierwszy – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 23 grudnia 1994 r., po raz drugi – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 23 października 2008 r.

⁷ Art. 10 zmieniono ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r., uchylono ustawą o zmianie konstytucji z dnia 23 października 2008 r.

⁸ Art. 10 bis został wprowadzony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 29 kwietnia 1999 r.; uprzednio istniał jako ust. 2 art. 11.

Art. 11⁹

(1) Państwo gwarantuje prawa naturalne osoby ludzkiej i rodziny.

(2) Kobiety i mężczyźni są równi w prawach i obowiązkach.

(3) Państwo gwarantuje ochronę życia prywatnego, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w ustawie.

(4) Ustawa gwarantuje prawo do pracy, a państwo dba o zapewnienie każdemu obywatelowi korzystania z tego prawa. Ustawa gwarantuje wolności związkowe i organizuje prawo do strajku.

(5) Ustawa reguluje, co się tyczy zasad, zabezpieczenie społeczne, ochronę zdrowia, prawa pracowników, walkę z ubóstwem i integrację społeczną obywateli dotkniętych inwalidztwem.

(6) Wolność handlu i przemysłu, wykonywanie wolnych zawodów i pracy w rolnictwie są gwarantowane, z zastrzeżeniem ograniczeń, które zostaną określone w ustawie.

W zakresie wykonywania wolnych zawodów może ona przyznać organom zawodowym mającym osobowość prawną prawo do wydawania rozporządzeń.

Ustawa może poddać te rozporządzenia procedurze zatwierdzania, stwierdzania nieważności lub zawieszania, bez uszczerbku dla uprawnień sądów powszechnych i administracyjnych.

Art. 11 bis¹⁰

Państwo gwarantuje ochronę środowiska ludzkiego i naturalnego, działając na rzecz ustanowienia trwałej równowagi między ochroną przyrody, a w szczególności jej zdolności do odnawiania się, a zaspokajaniem potrzeb dzisiejszych i przyszłych pokoleń.

Promuje ochronę i dobrobyt zwierząt.

Art. 12¹¹

Zapewnia się wolność osobistą.

⁹ Art. 11 zmieniano pięciokrotnie: po raz pierwszy – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 21 maja 1948 r., po raz drugi – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 29 kwietnia 1999 r. uchylono ust. 2, wprowadzając go jako art. 10 bis; po raz trzeci – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 19 listopada 2004 r., dodając ostatnie dwa zdania w ust. 6, po raz czwarty – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 lipca 2006 r., dodając ust. 2, po raz piąty – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 29 marca 2007 r., zmieniając ust. 1, 3–6.

¹⁰ Art. 11 bis dodany ustawą o zmianie konstytucji z dnia 29 marca 2007 r.

¹¹ Art. 12 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 2 czerwca 1999 r.

– Wobec nikogo nie można prowadzić postępowania karnego, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w ustawie i w formie przez nią określonej.

– Nikt nie może zostać aresztowany lub przetrzymywany, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w ustawie i w formie przez nią określonej.

– Z wyjątkiem przypadku ujęcia na gorącym uczynku, nikt nie może zostać aresztowany, chyba że na podstawie zarządzenia sędziego, podlegającego uzasadnieniu, które musi zostać przedstawione w chwili aresztowania lub najpóźniej w ciągu dwudziestu czterech godzin.

– Każda osoba musi zostać bezzwłocznie poinformowana o przewidzianych przez prawo środkach odwoławczych, z których może skorzystać w celu odzyskania wolności.

Art. 13

Nikt nie może wbrew swojej woli zostać pozbawiony sędziego, którego przypisuje mu ustawa.

Art. 14

Żadna kara nie może zostać ustanowiona ani stosowana inaczej niż na podstawie ustawy.

Art. 15

Mieszkanie jest nienaruszalne. Przeszukanie mieszkania może mieć miejsce jedynie w przypadkach przewidzianych w ustawie i w formie przez nią ustanowionej.

Art. 16¹²

Nikt nie może zostać pozbawiony swojej własności, chyba że na cele użyteczności publicznej i za sprawiedliwym odszkodowaniem, w przypadkach i w sposób określony w ustawie

Art. 17

Nie może zostać ustanowiona kara konfiskaty mienia

Art. 18¹³

Nie może zostać ustanowiona kara śmierci.

Art. 19

Zapewnia się wolność wyznania i publicznego sprawowania kultu, a także wolność wyrażania swoich

¹² Art. 16 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 24 października 2007 r.

¹³ Art. 18 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 29 kwietnia 1999 r.

poglądów religijnych, z zastrzeżeniem ścigania przestępstw popełnionych przy korzystaniu z tych wolności.

Art. 20

Nikt nie może zostać zmuszony do uczestniczenia w jakikolwiek sposób w czynnościach i ceremoniach żadnego wyznania ani do przestrzegania jego dni wolnych od pracy.

Art. 21

Ślub cywilny musi zawsze poprzedzać ślub kościelny.

Art. 22

Ingerencja państwa w powoływanie i obejmowanie stanowisk przez zwierzchników wspólnot kościelnych, tryb powoływania i odwoływania pozostałych duchownych, swoboda komunikowania się jednych i drugich ze swoimi przełożonymi i publikowania swoich aktów, oraz stosunki Kościoła z państwem są przedmiotem umów podlegających przedłożeniu Izbie Deputowanych w zakresie przepisów, które wymagają jej interwencji.

Art. 23¹⁴

Państwo zajmuje się organizowaniem szkolnictwa podstawowego, które jest obowiązkowe i bezpłatne, i do którego dostęp jest gwarantowany każdemu, kto zamieszkuje w Wielkim Księstwie. Opieka zdrowotna i społeczna są normowane w ustawie.

Tworzy się zakłady bezpłatnego szkolnictwa średniego i potrzebne zajęcia na poziomie szkolnictwa wyższego.

Ustawa określa środki finansowania szkolnictwa publicznego oraz warunki nadzoru ze strony Rządu i gmin; normuje ponadto wszystko, co jest związane ze szkolnictwem, i przewiduje system pomocy finansowej dla uczniów i studentów, oparty na kryteriach przez nią określonych.

Każdemu przysługuje wolność studiowania w Wielkim Księstwie lub za granicą i uczęszczania na wybrane przez siebie uniwersytety, z zastrzeżeniem przepisów ustawy określających warunki dostępu do określonych stanowisk i wykonywania niektórych zawodów.

Art. 24¹⁵

Zapewnia się wolność wyrażania słowem swoich opinii we wszystkich dziedzinach oraz wolność pra-

sy, z zastrzeżeniem ścigania przestępstw popełnionych przy korzystaniu z tych wolności. – Nigdy nie może zostać wprowadzona cenzura.

Art. 25¹⁶

Konstytucja zapewnia prawo gromadzenia się w sposób pokojowy i bez broni, przy poszanowaniu ustaw, które regulują wykonywanie tego prawa; wykonywanie tego prawa nie może wymagać uprzedniego zezwolenia.

– Przepisu tego nie stosuje się do zgromadzeń na wolnym powietrzu, zgromadzeń politycznych, religijnych lub innych; zgromadzenia te podlegają w pełni ustawom i przepisom policyjnym.

Art. 26¹⁷

Konstytucja gwarantuje prawo do zrzeszania się, przy poszanowaniu ustaw, które regulują wykonywanie tego prawa; wykonywanie tego prawa nie może wymagać uprzedniego zezwolenia.

Art. 27

Każdy ma prawo do kierowania do władz publicznych petycji podpisanych przez jedną lub więcej osób.

– Prawo do kierowania petycji w imieniu wspólnym mają jedynie właściwe władze.

Art. 28

Tajemnica listów jest nienaruszalna.

– Ustawa określa, którzy funkcjonariusze ponoszą odpowiedzialność za naruszenie tajemnicy listów powierzonych poczcie.

– Ustawa określa gwarancje, które zostaną ustanowione dla tajemnicy telegramów.

Art. 29¹⁸

Ustawa normuje używanie języków w dziedzinie administracji i sądownictwa.

Art. 30

Żadne uprzednie zezwolenie nie jest wymagane w celu ścigania urzędników publicznych za czyny dokonane w ramach sprawowanych funkcji, z zastrzeżeniem postanowień odnoszących się do członków Rządu.

¹⁴ Art. 23 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 2 czerwca 1999 r.

¹⁵ Art. 24 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 26 maja 2004 r.

¹⁶ Art. 25 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 2 czerwca 1999 r.

¹⁷ Art. 26 w brzmieniu nadanym ww. ustawą.

¹⁸ Art. 29 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r.

Art. 31

Urzędnicy publiczni niezależnie od korpusu, do którego należą, z wyjątkiem członków Rządu, mogą zostać pozbawieni swoich funkcji, godności i emerytur jedynie w sposób określony w ustawie.

Rozdział III Władza suwerenna

Art. 32¹⁹

(1) Władza suwerenna spoczywa w Narodzie. Wielki Książę sprawuje ją zgodnie z niniejszą Konstytucją i ustawami kraju.

(2) Wielki Książę nie ma innych uprawnień niż przyznane mu formalnie przez Konstytucję i ustawy szczególne, uchwalone na podstawie Konstytucji; przepis ten nie narusza przepisu art. 3 niniejszej Konstytucji.

(3) W materiałach zastrzeżonych przez Konstytucję dla ustawy, Wielki Książę może wydawać rozporządzenia i zarządzenia tylko w celach, na warunkach i na zasadach określonych w ustawie.

(4) Jednak w przypadku kryzysu międzynarodowego Wielki Książę może, w nagłych wypadkach, wydawać we wszystkich materiałach rozporządzenia, nawet uchylające istniejące przepisy prawne. Czas obowiązywania tych rozporządzeń jest ograniczony do trzech miesięcy.

Art. 32 bis²⁰

Partie polityczne przyczyniają się do kształtowania woli ludu i wyrażania jego woli w wyborach powszechnych. Są wyrazem pluralizmu demokratycznego.

§ 1

Prerogatywa Wielkiego Księcia

Art. 33²¹

Wielki Książę jest głową państwa, symbolem jego jedności i gwarantem niepodległości narodowej.

Sprawuje on władzę wykonawczą zgodnie z Konstytucją i ustawami kraju.

Art. 34²²

Wielki Książę promulguje ustawy w ciągu trzech miesięcy od ich uchwalenia przez Izbę.

Art. 35

Wielki Książę obsadza stanowiska cywilne i wojskowe zgodnie z ustawą, poza wyjątkami przez nią określonymi.

Żadna funkcja wynagradzana przez państwo nie może zostać utworzona, chyba że na podstawie przepisu ustawowego.

Art. 36²³

Wielki Książę wydaje rozporządzenia i zarządzenia konieczne do wykonywania ustaw.

Art. 37²⁴

Wielki Książę zawiera umowy międzynarodowe. Umowy międzynarodowe nie wchodzą w życie, dopóki nie zostaną zatwierdzone przez ustawę i ogłoszone na zasadach przewidzianych dla ogłaszania ustaw.

Umowy międzynarodowe, o których mowa w rozdziale III § 4 art. 49 bis, są zatwierdzane przez ustawę uchwaloną w trybie określonym w art. 114 ust. 2²⁵.

Umowy międzynarodowe tajne zostają zniesione.

Wielki Książę wydaje rozporządzenia i zarządzenia konieczne do wykonywania umów międzynarodowych na zasadach dotyczących środków wykonywania ustaw i ze skutkami, które wynikają z tych środków, bez uszczerbku dla materii, które są zastrzeżone przez Konstytucję dla ustaw.

Cesja, wymiana bądź przyłączenie terytorium może nastąpić jedynie na podstawie ustawy.

Wielki Książę dowodzi siłami zbrojnymi; wypowiada wojnę i ogłasza zakończenie wojny po uzyskaniu upoważnienia w drodze uchwały Izby podjętej w trybie określonym w art. 114 ust. 2²⁶ Konstytucji.

¹⁹ Art. 32 nowelizowano dwukrotnie: po raz pierwszy – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 15 maja 1919 r.; po raz drugi – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 19 listopada 2004 r., na mocy której zmieniono ust. (2), dodano ust. (3) i (4) oraz wprowadzono podział na ustępy.

²⁰ Art. 32 bis dodany ustawą o zmianie konstytucji z dnia 31 marca 2008 r.

²¹ Art. 33 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 stycznia 1998 r.

²² Art. 34 zmieniano dwukrotnie: pierwszy raz – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r., drugi raz – ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 marca 2009 r.

²³ Art. 36 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 19 listopada 2004 r.

²⁴ Art. 37 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 25 października 1956 r.

²⁵ Ustawa o zmianie konstytucji z dnia 21 czerwca 2005 r. uwzględniła zmianę ustępu w art. 114 dokonaną na mocy ustawy o zmianie konstytucji z dnia 19 grudnia 2003 r.

Art. 38

Wielki Książę ma prawo darować lub zmniejszać kary orzeczone przez sędziów, z zastrzeżeniem tego, co zostało postanowione w odniesieniu do członków Rządu.

Art. 39

Wielki Książę ma prawo do bicia pieniądza w wykonaniu ustawy.

Art. 40

Wielki Książę ma prawo nadawania tytułów szlacheckich bez możliwości wiązania z nimi jakichkolwiek przywilejów.

Art. 41

Wielki Książę nadaje odznaczenia cywilne i wojskowe, przestrzegając w tym zakresie postanowień ustawy.

Art. 42

Wielki Książę może postanowić, że będzie reprezentowany przez księcia krwi, który uzyskuje tytuł Namiestnika Wielkiego Księcia²⁶ i musi zamieszkiwać w Wielkim Księstwie.

Przedstawiciel ten przed rozpoczęciem wykonywania swoich uprawnień składa przysięgę przestrzegania Konstytucji.

Art. 43²⁷

Listę cywilną ustala się na trzysta tysięcy franków w złocie rocznie.

Może ona zostać zmieniona przez ustawę na początku każdego panowania. Ustawa budżetowa może przyznać co roku rodzinie panującej kwoty potrzebne na pokrycie kosztów reprezentacyjnych.

Art. 44²⁸

Pałac wielkoksiążęcy w mieście Luksemburg i zamek Berg są zarezerwowane na mieszkanie Wielkiego Księcia.

Art. 45²⁹

Akty Wielkiego Księcia muszą być kontrasygnowane przez członka Rządu ponoszącego za nie odpowiedzialność.

²⁶ W oryginale: Lieutenant du Grand-Duc.

²⁷ Art. 43 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r.

²⁸ Art. 44 w brzmieniu nadanym ww. ustawą.

²⁹ Art. 45 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1989 r.

§ 2

Ustawodawstwo

Art. 46

Dla każdej ustawy wymagane jest przyzwolenie Izby Deputowanych.

Art. 47

Wielki Książę kieruje do Izby propozycje lub projekty ustaw, które chce przedłożyć jej do przyjęcia.

Izba ma prawo proponować Wielkiemu Księciu projekty ustaw.

Art. 48

Wiążąca wykładnia ustaw może być ustalana tylko w ustawie.

§ 3

Wymiar sprawiedliwości

Art. 49

Sprawiedliwość jest wymierzana w imieniu Wielkiego Księcia przez sądy i trybunały.

Wyroki i orzeczenia są wykonywane w imieniu Wielkiego Księcia.

§ 4

Władze międzynarodowe³⁰

Art. 49 bis

Wykonywanie uprawnień zastrzeżonych przez Konstytucję dla władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej może być czasowo przekazane w drodze umowy międzynarodowej instytucjom prawa międzynarodowego.

Rozdział IV

Izba Deputowanych

Art. 50

Izba Deputowanych reprezentuje kraj. Deputowani głosują, nie odwołując się do swoich mocodawców, i mogą mieć na uwadze jedynie powszechne interesy Wielkiego Księstwa.

³⁰ § 4 wprowadziła ustawa o zmianie konstytucji z dnia 25 października 1956 r.

Art. 51

(1) W Wielkim Księstwie Luksemburga wprowadza się ustrój demokracji parlamentarnej³¹.

(2) Organizację Izby określa ustawa.

(3) Izba składa się z 60 deputowanych. Ustawa uchwalona w trybie określonym w art. 114 ust. 2³² ustala liczbę deputowanych wybieranych w każdym okręgu wyborczym³³.

(4) Wybory są bezpośrednie.

(5) Deputowani są wybierani na zasadzie bezwrotnego³⁴ głosowania powszechnego na listę, według reguł systemu proporcjonalnego, zgodnie z zasadą najmniejszego ilorazu wyborczego i według reguł określonych w ustawie.

(6) Kraj dzieli się na cztery okręgi wyborcze³⁵:

- Południe z kantonami Esch-sur-Alzette i Capellen,
- Centrum z kantonami Luxembourg i Mersch,
- Północ z kantonami Diekirch, Redange, Wiltz, Clervaux i Vianden
- Wschód z kantonami Grevenmacher, Remich i Echternach.

(7) Wyborcy mogą zostać wezwani do wypowiedzenia się w drodze referendum w przypadkach i na warunkach określonych w ustawie.

Art. 52

Aby mieć prawo wybierania należy³⁶:

- 1° być Luksemburczykiem lub Luksemburką;
- 2° korzystać z praw cywilnych i politycznych;
- 3° mieć ukończone osiemnaście lat.

Do tych trzech warunków należy także dodać inne określone w ustawie.

Nie może być wprowadzony żaden warunek w postaci opłaty wyborczej.

Aby mieć prawo wybieralności, należy:

- 1° być Luksemburczykiem lub Luksemburką;
- 2° korzystać z praw cywilnych i politycznych;

3° mieć ukończone osiemnaście lat³⁷;

4° zamieszkiwać w Wielkim Księstwie.

Nie może zostać wprowadzony żaden inny warunek wybieralności³⁸.

Art. 53³⁹

Nie mogą wybierać ani zostać wybranymi:

1° skazani na kary kryminalne⁴⁰,

2° pozbawieni praw wyborczych wyrokiem skazującym w sprawach o występki,

3° osoby pełnoletnie ubezwłasnowolnione⁴¹.

Nie może zostać wprowadzony żaden inny przypadek wykluczenia.

Prawo głosu może zostać przywrócone w drodze ulaskawienia tym, którzy je utracili na podstawie wyroku karnego.

Art. 54⁴²

(1) Mandatu deputowanego nie można łączyć z funkcjami:

1° członka Rządu,

2° członka Rady Stanu,

3° sędziego lub prokuratora⁴³,

4° członka Trybunału Obrachunkowego⁴⁴,

5° komisarza dystryktu,

6° poborcy podatkowego lub księgowego w instytucji państwowej,

7° żołnierza zawodowego w służbie czynnej.

(2) W razie zaistnienia sytuacji niepołączalności urzędnicy mają prawo wybrać między powierzonym im mandatem a swoimi funkcjami.

(3) Deputowany, który został uprzednio powołany na stanowisko członka Rządu, a następnie przestaje sprawować to stanowisko, jest wpisywany z mocy prawa jako pierwszy zastępca na liście, z której został wybrany.

³¹ Ust. (1), (2), (4), (5) i (7) art. 51 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 21 maja 1948 r.

³² Zob. przypis 25.

³³ Ust. (3) art. 51 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 20 grudnia 1988 r.

³⁴ W oryginale: *pur et simple*. Użyta formuła wyklucza odstępstwa od zasady powszechności.

³⁵ Ust. (6) art. 51 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 18 lutego 2003 r.

³⁶ Ust. 1 art. 52 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 27 stycznia 1972 r.

³⁷ Pkt 3° ust. 2 art. 52 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 18 lutego 2003 r.

³⁸ Ostatnie zd. ust. 2 art. 52 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z 27 stycznia 1972 r.

³⁹ Art. 53 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1989 r.

⁴⁰ W oryginale: *peines criminelles*.

⁴¹ W oryginale: *majeurs en tutelle*.

⁴² Art. 54 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z 15 maja 1948 r.

⁴³ W oryginale: *Magistrat de l'ordre judiciaire*.

⁴⁴ Nazwa „Trybunał Obrachunkowy” (poprzednio „Izba Obrachunkowa”) wprowadzona 1 stycznia 2000 r. w związku z ustawą z dnia 8 czerwca 1999 r. o organizacji Trybunału Obrachunkowego.

Ta sama zasada dotyczy zastępcy deputowanego, który, będąc powołany na stanowisko członka Rządu, zrezygnował z mandatu deputowanego przypadającego mu w trakcie sprawowania tego stanowiska.

W przypadku gdy jest kilku uprawnionych ponowny wpis jest dokonywany w kolejności ustalonej według liczby głosów uzyskanych w wyborach.

Art. 55

Zakazy łączenia stanowisk przewidziane w artykule poprzednim nie stoją na przeszkodzie, aby ustawa określiła dalsze zakazy w przyszłości.

Art. 56⁴⁵

Deputowani są wybierani na pięć lat.

Art. 57⁴⁶

(1) Izba bada pełnomocnictwa swoich członków i orzeka w sprawach protestów w tym zakresie.

(2) Obejmując mandat, składają oni następującą przysięgę:

„Przysięgam wierność Wielkiemu Księciu, posłuszeństwo Konstytucji i ustawom państwa”.

(3) Przysięga ta składana jest podczas jawnego posiedzenia, na ręce Przewodniczącego Izby.

Art. 58

Deputowany powołany przez Rząd na płatne stanowisko, które przyjmuje, natychmiast przestaje zasiadać w parlamencie, i może ponownie objąć swój mandat dopiero na podstawie nowych wyborów.

Art. 59

Wszystkie ustawy są poddawane pod dwa głosowania, chyba że Izba, w uzgodnieniu z Radą Stanu, na jawnym posiedzeniu zadecyduje inaczej.

– Między głosowaniami muszą upłynąć co najmniej trzy miesiące.

Art. 60

Na każdą sesję Izba powołuje swojego przewodniczącego i wiceprzewodniczących, i ustala skład swojego prezydium⁴⁷.

⁴⁵ Art. 56 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 27 lipca 1956 r.

⁴⁶ Art. 57 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 25 listopada 1983 r.

⁴⁷ Art. 60 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r.

Art. 61

Posiedzenia Izby są jawne, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w regulaminie.

Art. 62

Wszelkie uchwały są podejmowane bezwzględną większością głosów. W przypadku równego rozkładu głosów, propozycja poddana pod głosowanie zostaje odrzucona.

Izba może podejmować uchwały tylko przy obecności większości swoich członków.

Art. 63

[Uchylony]⁴⁸

Art. 64

Izba ma prawo prowadzenia dochodzeń. Ustawa reguluje wykonywanie tego prawa.

Art. 65⁴⁹

Izba głosuje nad całością ustawy. Głosowanie to odbywa się zawsze imiennie.

Na żądanie co najmniej pięciu deputowanych głosowanie nad całością ustawy może zostać poprzedzone głosowaniem nad jednym lub kilkoma artykułami ustawy.

Dopuszcza się głosowanie przez pełnomocnika. Nikt nie może jednak otrzymać więcej niż jedno pełnomocnictwo.

Art. 66

Izba ma prawo wprowadzać poprawki oraz dzielić proponowane artykuły i zgłoszone poprawki.

Art. 67

Zabronione jest osobiste przedstawianie petycji Izbie.

Izba ma prawo odesłać członkom Rządu petycje, które są do niej kierowane.

– Członkowie Rządu udzielają wyjaśnień co do ich treści za każdym razem, gdy Izba tego zażąda.

Izba nie zajmuje się żadną petycją, której przedmiotem są interesy indywidualne, chyba że chodzi o naprawienie szkód wynikłych z nielegalnych aktów Rządu lub władz albo gdy decyzja o podjęciu danego działania należy do kompetencji Izby.

⁴⁸ Art. 63 uchylony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 26 maja 2004 r.

⁴⁹ Art. 65 w brzmieniu ustawy o zmianie konstytucji z dnia 26 maja 2004 r.

Art. 68⁵⁰

Żadne postępowanie ani cywilne, ani karne, nie może zostać przeprowadzane przeciwko deputowanemu z powodu wypowiedzianych poglądów lub głosowań w ramach sprawowania mandatu.

Art. 69⁵¹

Z wyjątkiem przypadków, o których mowa w art. 68, deputowani mogą być ścigani w sprawach karnych nawet podczas trwania sesji.

Jednakże aresztowanie deputowanego podczas trwania sesji wymaga zezwolenia Izby, z wyjątkiem przypadku ujęcia na gorącym uczynku.

Zezwolenie Izby nie jest wymagane do wykonywania kar wymierzonych deputowanemu, w tym również kar związanych z pozbawianiem wolności.

Art. 70

Izba określa w swoim regulaminie tryb wykonywania swoich uprawnień.

Art. 71

Posiedzenia Izby odbywają się w miejscu będącym siedzibą administracji Wielkiego Księstwa.

Art. 72⁵²

(1) Izba zbiera się co roku na sesji zwyczajnej w czasie określonym w regulaminie.

(2) Wielki Książę może zwołać Izbę na sesję nadzwyczajną; musi to zrobić na żądanie jednej trzeciej deputowanych.

(3) Każda sesja jest otwierana i zamykana osobiście przez Wielkiego Księcia lub w jego imieniu przez pełnomocnika powołanego w tym celu.

Art. 73

[Uchylony]⁵³

Art. 74

Wielki Książę może rozwiązać Izbę.

Nowe wybory przeprowadza się najpóźniej w ciągu trzech miesięcy po jej rozwiązaniu.

⁵⁰ Art. 68 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 1 lipca 2006 r.

⁵¹ Art. 69 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 1 lipca 2006 r.

⁵² Art. 72 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r.

⁵³ Art. 73 uchylony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 stycznia 1998 r.

Art. 75⁵⁴

Członkowie Izby Deputowanych otrzymują, oprócz zwrotu kosztów przemieszczania się, dietę, której wysokość i warunki określa ustawa.

Rozdział V

Rząd Wielkiego Księstwa

Art. 76

Wielki Książę ustala organizację swojego Rządu, który składa się przynajmniej z trzech członków.

Wykonując uprawnienia przyznane mu w art. 36 i art. 37 Konstytucji, Wielki Książę może, w przypadkach przez siebie określonych, powierzyć członkom Rządu podjęcie środków wykonawczych⁵⁵.

Art. 77

Wielki Książę powołuje i odwołuje członków Rządu.

Art. 78

Członkowie Rządu ponoszą odpowiedzialność.

Art. 79

Między Rządem a Wielkim Księciem nie istnieje żadna władza pośrednia.

Art. 80⁵⁶

Członkowie Rządu mają prawo wstępu do Izby i muszą zostać wysłuchani, kiedy tego zażądają.

Izba może zażądać ich obecności.

Art. 81

W żadnym przypadku ustny lub pisemny rozkaz Wielkiego Księcia nie może zwolnić członka Rządu z odpowiedzialności.

Art. 82

Izba ma prawo stawiać członków Rządu w stan oskarżenia.

– Ustawa określa przypadki odpowiedzialności, wymierzone kary i tryb postępowania, bądź na pod-

⁵⁴ Art. 75 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 6 maja 1948 r.

⁵⁵ Ust. 2 art. 76 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 17 listopada 2004 r.

⁵⁶ Art. 80 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 stycznia 1998 r.

stawie oskarżenia przyjętego przez Izbę, bądź na podstawie skargi poszkodowanych stron.

Art. 83

Wielki Książe może ułaskawić skazanego członka Rządu jedynie na żądanie Izby.

Rozdział V bis⁵⁷ Rada Stanu

Art. 83 bis⁵⁸

Rada Stanu jest powołana do przedstawiania opinii o projektach i propozycjach ustaw oraz o poprawkach do nich, a także w jakichkolwiek innych sprawach, które zostaną jej przekazane przez Rząd lub przez ustawy. Rada przedstawia opinię w sprawie artykułów przegłosowanych przez Izbę zgodnie z art. 65, w terminie określonym w ustawie.

Organizację Rady Stanu i sposób wykonywania jej uprawnień określa ustawa.

Rozdział VI Wymiar sprawiedliwości

Art. 84

Spory, których przedmiotem są prawa cywilne, należą do wyłącznej kompetencji sądów.

Art. 85

Spory, których przedmiotem są prawa polityczne, należą do kompetencji sądów, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w ustawie.

Art. 86

Sądy oraz sądownictwo sporne mogą zostać ustanowione tylko na podstawie ustawy. Nie można tworzyć komisji ani sądów nadzwyczajnych pod jakąkolwiek nazwą.

Art. 87

Ustawa określa organizację Wysokiego Sądu Sprawiedliwości.

Art. 88

Rozprawy sądowe są jawne, chyba że ich jawność stanowi zagrożenie dla porządku lub obyczajności; w takim przypadku sąd stwierdza to w drodze orzeczenia.

Art. 89

Każde orzeczenie podlega uzasadnieniu. Jest ogłaszane na jawnej rozprawie.

Art. 90

Sędziowie pokoju i sędziowie sądów są powoływani bezpośrednio przez Wielkiego Księcia.

– Radcy⁵⁹ Wysokiego Sądu oraz przewodniczący i wiceprzewodniczący sądów okręgowych są powoływani przez Wielkiego Księcia, na wniosek⁶⁰ Wysokiego Sądu Sprawiedliwości.

Art. 91⁶¹

Sędziowie pokoju, sędziowie sądów okręgowych i radcy Wysokiego Sądu są nieusuwalni.

– Żaden z nich nie może zostać pozbawiony stanowiska ani zostać zawieszony, chyba że w drodze orzeczenia sądowego. Przeniesienie sędziego może mieć miejsce jedynie w drodze nowego aktu powołania i za jego zgodą.

Jednak w przypadku inwalidztwa lub niewłaściwego zachowania⁶² może zostać zawieszony, odwołany lub przeniesiony na warunkach określonych w ustawie.

Art. 92

Wynagrodzenia członków korpusu sądowego⁶³ określa ustawa.

Art. 93

Oprócz przypadków wyjątkowych przewidzianych w ustawie, żaden sędzia nie może przyjąć od Rządu funkcji dającej prawo do wynagrodzenia, chyba że będzie ją wykonywał za darmo; przepis ten nie narusza zakazów łączenia stanowisk określonych w ustawie.

⁵⁷ Rozdział V bis wprowadzony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 lipca 1996 r.

⁵⁸ Art. 83 bis wprowadzony ww. ustawą.

⁵⁹ W oryginale: *conseillers*. Jest to nazwa sędziów Wysokiego Sądu Sprawiedliwości.

⁶⁰ W oryginale: *sur avis de la Cour supérieure de Justice*.

⁶¹ Art. 91 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 20 kwietnia 1989 r.

⁶² W oryginale: *inconduite*.

⁶³ W oryginale: *membres de l'ordre judiciaire*.

Art. 94

Ustawy szczególne określają organizację sądów woj-skowych, ich uprawnienia, prawa i obowiązki człon-ków tych sądów oraz czas sprawowania funkcji.

Ustawa określa również organizację sądownictwa pracy i sądownictwa w zakresie zabezpieczeń społecz-nych, ich uprawnienia, tryb powoływania ich członków oraz czas sprawowania funkcji przez tych ostatnich⁶⁴.

Art. 95

Sądy i trybunały stosują rozporządzenia i zarządze-nia, ogólne i lokalne, jedynie gdy są one zgodne z usta-wami. – Wysoki Sąd Sprawiedliwości rozstrzyga spo-ry kompetencyjne w trybie określonym w ustawie.

Art. 95 bis⁶⁵

(1) Spory administracyjno-prawne należą do właściwości sądu administracyjnego⁶⁶ i Trybunału Administracyjnego⁶⁷. Sądy te rozstrzygają spory po-datkowe w przypadkach i na warunkach określonych w ustawie.

(2) Ustawa może tworzyć inne sądy administra-cyjne.

(3) Trybunał Administracyjny stanowi najwyższą instancję sądowniczą w dziedzinie administracji.

(4) Uprawnienia i organizację sądów administra-cyjnych określa ustawa.

(5) Sędziowie Trybunału Administracyjnego i sądu administracyjnego są powoływani przez Wielkiego Księcia. Powoływanie członków Trybunału Admi-nistracyjnego oraz przewodniczącego i wiceprze-wodniczących sądu administracyjnego, z wyjątkiem pierwszych aktów powołania, dokonywane jest na wniosek⁶⁸ Trybunału Administracyjnego.

(6) Przepisy artykułów 91, 92 i 93 stosuje się do członków Trybunału Administracyjnego i sądu ad-ministracyjnego.

Art. 95 ter⁶⁹

(1) Trybunał Konstytucyjny rozstrzyga, wydając wyroki o zgodności ustaw z Konstytucją.

⁶⁴ Ust. 2 art. 94 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie kon-stitucji z dnia 19 czerwca 1989 r.

⁶⁵ Art. 95 bis wprowadzony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 lipca 1996 r.

⁶⁶ W oryginale: *tribunal administratif*.

⁶⁷ W oryginale: *Cour administrative*.

⁶⁸ W oryginale: *sur avis*.

⁶⁹ Art. 95 ter wprowadzony ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 lipca 1996 r.

(2) Każdy sąd może wystąpić z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego, na zasadach okre-ślonych w ustawie, o wydanie orzeczenia w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją, z wyjątkiem ustaw zatwierdzających umowy międzynarodowe.

(3) Trybunał Konstytucyjny składa się z Przewod-niczącego Wysokiego Sądu Sprawiedliwości, Prze-wodniczącego Trybunału Administracyjnego, dwóch radców Sądu Kasacyjnego oraz pięciu sędziów lub pro-kuratorów powołanych przez Wielkiego Księcia, na wspólny wniosek Wysokiego Sądu Sprawiedliwości i Trybunału Administracyjnego. Stosuje się do nich przepisy artykułów 91, 92 i 93. Trybunał Konstytucyj-ny orzeka w składzie izby obejmującej pięciu sędziów.

(4) Organizację Trybunału Konstytucyjnego i spo-sób wykonywania jego uprawnień określa ustawa.

Rozdział VII Aparat przymusu⁷⁰

Art. 96

Wszystko, co dotyczy formacji wojskowych⁷¹, jest uregulowane w ustawie.

Art. 97

Organizacja i uprawnienia sił porządkowych są przedmiotem ustawy⁷².

Art. 98

Możliwe jest utworzenie gwardii cywilnej, której organizację określa ustawa.

Rozdział VIII Finanse

Art. 99

Wszelki podatek na rzecz państwa może zostać usta-nowiony wyłącznie w drodze ustawy.

– Żadna pożyczka obciążająca państwo nie może zostać zaciągnięta bez przyzwolenia Izby.

– Żadna własność nieruchoma państwa nie może zostać zbyta, chyba że zbycie jest dopuszczone przez specjalną ustawę. Ustawa ogólna może jednak okre-

⁷⁰ W oryginale: *Force publique*.

⁷¹ W oryginale: *force armée*.

⁷² Art. 97 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1989 r.

ślić próg, poniżej którego nie jest potrzebne specjalne zezwolenie Izby.

– Wszelkie nabycie przez państwo nieruchomości o istotnym znaczeniu, wszelkie wykonanie na rzecz państwa znaczącego projektu infrastruktury lub wielkiego budynku, wszelkie istotne zobowiązanie finansowe państwa muszą zostać dozwolone przez specjalną ustawę. Ustawa ogólna określa progi, powyżej których nie jest wymagane zezwolenie⁷³.

– Wydatki obciążające budżet państwa na więcej niż jeden okres obrachunkowy mogą zostać ustanowione wyłącznie na podstawie specjalnej ustawy. Wydatek lub podatek gminny może zostać ustanowiony jedynie za zgodą rady gminnej. – Ustawa określa wyjątki, dotyczące podatków gminnych, które okażą się potrzebne w praktyce.

Art. 100

Podatki na rzecz państwa są uchwalane corocznie. Ustawy, które je ustanawiają, obowiązują przez rok, chyba że zostaną odnowione.

Art. 101

Nie można ustanawiać przywilejów w dziedzinie podatków. Zwolnienie lub ulga mogą zostać ustanowione jedynie w drodze ustawy.

Art. 102

Z wyjątkiem przypadków wyraźnie wyłączonych przez ustawę, wszelkie świadczenia finansowe mogą być wymagane od obywateli lub od zakładów publicznych wyłącznie z tytułu podatków na rzecz państwa lub gminy.

Art. 103

Wszelkie renty, świadczenia tymczasowe oraz premie obciążające skarb państwa mogą zostać przyznane jedynie na podstawie ustawy.

Art. 104

Każdego roku Izba przyjmuje ustawę zatwierdzającą rachunki budżetowe⁷⁴ i uchwała budżet.

– Wszelkie dochody i wydatki państwa muszą zostać uwzględnione w budżecie i w sprawozdaniu z wykonania budżetu.

⁷³ Fraza trzecia i czwarta art. 99 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 16 czerwca 1989 r.

⁷⁴ W oryginale: *comptes*.

Art. 105⁷⁵

(1) Trybunał Obrachunkowy ma za zadanie kontrolować gospodarkę finansową organów, administracji i służb państwowych; ustawa może mu przydzielić inne zadania w zakresie kontroli gospodarki finansowej środków publicznych.

(2) Uprawnienia i organizację Trybunału Obrachunkowego oraz zasady kontrolowania i stosunki z Izbą Deputowanych określa ustawa.

(3) Członkowie Trybunału Obrachunkowego są powoływani przez Wielkiego Księcia na wniosek Izby Deputowanych.

(4) Ogólne sprawozdanie z wykonania budżetu państwa jest przedkładane Izbie Deputowanych razem z uwagami Trybunału Obrachunkowego.

Art. 106

Wynagrodzenia i renty dla duchownych obciążają państwo i są regulowane w ustawie.

Rozdział IX Gminy

Art. 107

(1) Gminy stanowią samodzielne wspólnoty, zorganizowane na podstawie terytorialnej, posiadające osobowość prawną i zarządzające przy pomocy swoich organów swoim majątkiem i własnymi interesami⁷⁶.

(2) W każdej gminie istnieje rada gminna wybierana bezpośrednio przez mieszkańców gminy; warunki wybierania i wybieralności są uregulowane w ustawie⁷⁷.

(3) Rada ustala co roku budżet gminy i uchwała sprawozdanie z jego wykonania. Ustanawia rozporządzenia gminne, z wyjątkiem przypadków niecierpiących zwłoki. Może ustanawiać podatki gminne, za zgodą Wielkiego Księcia. Wielki Książę ma prawo rozwiązać radę⁷⁸.

⁷⁵ Art. 105 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 2 czerwca 1999 r.

⁷⁶ Ust. 1 art. 107 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1979 r.

⁷⁷ Ust. 2 art. 107 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 23 grudnia 1994 r.

⁷⁸ Ust. 3 art. 107 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1979 r.

(4) Administrację gminy wykonuje kolegium złożone z burmistrza i ławników⁷⁹, którego członkowie są wybierani spośród radnych gminy. Warunki dotyczące obywatelstwa, które muszą spełniać członkowie kolegium złożonego z burmistrza i ławników, określa ustawa przyjęta w trybie art. 114 ust. 2 Konstytucji⁸⁰.

(5) Ustawa określa skład, organizację i uprawnienia organów gminy. Ustala status urzędników gminnych. Gmina uczestniczy w urzeczywistnianiu oświaty w sposób określony w ustawie⁸¹.

(6) Ustawa reguluje nadzór nad zarządzaniem gminą. Może ona poddać niektóre akty organów gminnych zatwierdzeniu przez władzę nadzorującą, a nawet przewidywać stwierdzenie ich nieważności lub zawieszenie w przypadku niezgodności z prawem lub interesem ogólnym, bez uszczerbku dla uprawnień sądów powszechnych i administracyjnych.

Art. 108

Sporządzanie aktów stanu cywilnego i prowadzenie rejestrów należy do wyłącznej kompetencji władz gminnych.

Rozdział X Zakłady publiczne⁸²

Art. 108 bis

Ustawa może tworzyć zakłady publiczne wyposażone w osobowość prawną, określając ich organizację i przedmiot. W zakresie ich właściwości może zostać im przyznane przez ustawę prawo do wydawania rozporządzeń; ustawa może również poddać te rozporządzenia zatwierdzeniu przez władzę nadzorującą, a nawet przewidywać stwierdzenie ich nieważności lub zawieszenie w przypadku niezgodności z prawem, bez uszczerbku dla uprawnień sądów powszechnych i administracyjnych.

⁷⁹ W oryginale: *échevins*.

⁸⁰ Ust. 4 art. 107 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 23 grudnia 1994 r. oraz ustawą o zmianie konstytucji z dnia 21 czerwca 2005 r.

⁸¹ Ust. (5) i (6) art. 107 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1979 r.

⁸² Rozdział X wprowadzony ustawą o zmianie konstytucji z 19 listopada 2004 r.

Rozdział XI⁸³ Przepisy ogólne

Art. 109

Miasto Luksemburg jest stolicą Wielkiego Księstwa i siedzibą Rządu. Siedziba Rządu może zostać przeniesiona jedynie tymczasowo z ważnych przyczyn.

Art. 110⁸⁴

(1) Żadna przysięga nie może zostać wprowadzona, chyba że na podstawie ustawy; ustawa określa jej treść.

(2) Wszyscy cywilni urzędnicy publiczni przed objęciem funkcji składają następującą przysięgę:

„Przysięgam wierność Wielkiemu Księciu, posłuszeństwo Konstytucji i ustawom państwa. Przysięgam, że będę wypełniać swoje funkcje uczciwie, dokładnie i bezstronnie”.

Art. 111

Wszyscy cudzoziemcy, którzy znajdują się na terytorium Wielkiego Księstwa, korzystają z ochrony przyznawanej osobom i mieniu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie.

Art. 112

Ustawa, zarządzenie lub rozporządzenie administracji ogólnej lub gminnej obowiązują wyłącznie po ich ogłoszeniu w trybie określonym w ustawie.

Art. 113

Żaden przepis Konstytucji nie może zostać zawieszony.

Art. 114⁸⁵

Każda zmiana Konstytucji musi zostać przyjęta w takim samym brzmieniu przez Izbę Deputowanych w dwóch kolejnych głosowaniach, w odstępie co najmniej trzech miesięcy. Żadna zmiana Konstytucji nie zostanie przyjęta, jeżeli nie uzyska co najmniej dwóch trzecich głosów członków Izby; głosowanie przez pełnomocnika jest niedopuszczalne.

Tekst przyjęty w pierwszym czytaniu przez Izbę Deputowanych jest poddawany pod referendum, któ-

⁸³ Numeracja rozdziału XI zmieniona w związku z wprowadzeniem nowego rozdziału X.

⁸⁴ Art. 110 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 25 listopada 1983 r.

⁸⁵ Art. 114 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 19 grudnia 2003 r.

re zastępuje drugie głosowanie w Izbie, jeżeli w ciągu dwóch miesięcy od dnia pierwszego głosowania zażąda tego więcej niż jedna czwarta członków Izby lub dwadzieścia pięć tysięcy wyborców, ujętych w spisach wyborców dla celów wyborów parlamentarnych. Zmiana zostaje przyjęta jedynie wtedy, gdy uzyska większość ważnych głosów. Ustawa określa zasady organizowania referendum.

Art. 115

Podczas regencji nie można wprowadzać żadnych zmian Konstytucji dotyczących konstytucyjnych prerogatyw Wielkiego Księcia, jego statusu oraz porządku dziedziczenia tronu⁸⁶.

Rozdział XII⁸⁷

Przepisy przejściowe i dodatkowe

Art. 116

Do czasu przyjęcia odpowiednich uregulowań ustawowych, Izba Deputowanych ma dyskrecjonalne uprawnienie do oskarżenia członka Rządu, a Wysoki Sąd, w pełnym składzie, osądza go na zgromadzeniu ogólnym, określając przestępstwo i ustalając karę.

– Niemniej jednak kara nie może być surowsza od kary pozbawienia wolności⁸⁸, bez uszczerbku dla przypadków wyraźnie przewidzianych przez ustawy karne.

⁸⁶ Art. 115 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 12 stycznia 1998 r.

⁸⁷ Zmiana numeracji w związku z ustawą o zmianie konstytucji z dnia 19 listopada 2004 r.

⁸⁸ W oryginale: *réclusion*.

[Ust. 2 – uchylony]⁸⁹

Art. 117

Z dniem wejścia w życie Konstytucji, wszelkie ustawy, dekrety, zarządzenia, rozporządzenia i inne akty, które są z nią sprzeczne, zostają uchylone.

Art. 118

Przepisy niniejszej Konstytucji nie stoją na przeszkodzie zatwierdzeniu Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonego w Rzymie 17 lipca 1997 r. i wykonywaniu na zasadach w nim określonych zobowiązań, które z niego wynikają⁹⁰.

Art. 119

W oczekiwaniu na zawarcie umów przewidzianych w art. 22, dotychczasowe przepisy dotyczące wyznań zachowują moc obowiązującą.

Art. 120

Do czasu promulgacji ustaw i rozporządzeń przewidzianych przez Konstytucję, nadal stosuje się obowiązujące ustawy i rozporządzenia.

Art. 121

[Uchylony]⁹¹

⁸⁹ Ust. 2 art. 116 uchylony na mocy ustawy o zmianie konstytucji z dnia 13 czerwca 1979 r.

⁹⁰ Art. 118 w brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 8 sierpnia 2000 r.

⁹¹ Art. 121 uchylony na mocy ustawy o zmianie konstytucji z dnia 31 marca 1989 r.